

Nr 8.

Ankom till riksdagens kansli den 16 april 1931 kl. 6 e. m.

Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 8, i anledning av väckt motion, I: 202, angående utredning i fråga om vissa svenska medborgares anspråk på skadestånd för dem genom nationaliseringen i Ryssland tillfogade förluster m. m.

I en inom första kammaren väckt och till dess *andra* tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 202, hava herrar *Bergman* och *Hellberg* anhållit, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att en allsidig utredning måtte verkställas rörande de förluster, vissa svenska medborgare, som tidigare varit bosatta i Ryssland, lidit genom nationaliseringen därstädes. De frågor, som motionärerna särskilt anse värda utredning, äro följande. De anse skäl föreligga att undersöka, huruvida och vilka åtgärder borde vidtagas för att mildra rysslandssvenskarnas brydsamma läge. Vidare borde prövas, huruvida de av rysslandssvenskarna anförda motiven för den särställning, de anse sig intaga i jämförelse med andra utlandssvenskar och även hemmasvenskar, vore bärande och av reell innebörd. Likaså borde undersökas den av dem hävdade uppfattningen, att deras genom nationaliseringen lidna förluster intaga en särställning framför andra förluster. I samband härmed stode frågan att fastställa summan av deras genom nationaliseringen vållade förluster. Slutligen förtjänade utredas rysslandssvenskarnas försämrade läge genom statens vid 1924 års handelsavtal ändrade ståndpunkttagande till deras skadeståndsanspråk. Utredningen borde enligt motionärernas mening leda till begränsade men snara positiva resultat.

Beträffande motivering får utskottet hänvisa till motionen.

Motionen.

En motion av i huvudsak samma lydelse har under nummer 334 väckts i andra kammaren, vars femte tillfälliga utskott i vederbörlig ordning inhämtat yttrande över motionen från *socialstyrelsen*. Utskottet, som fått del av detta yttrande, har fogat detsamma såsom bilaga vid detta utlåtande.

Yttrande.

Utskottet anser det böra framhållas, att enligt vad som motionen innehåller och utskottet i övrigt fått bekräftat, utredningen icke avser några förluster, som vållats rysslandssvenskarna på grund av försämring i valutor eller värdepapper, ej heller förluster av ena eller andra slaget, som uppstått på grund av upphörda affärsförbindelser eller förluster, som drabbat svenska industriföretag i Ryssland. Utredningen skulle endast avse de personliga ekonomiska förluster, som drabbat enskilda svenska medborgare genom beslagttagandet av deras privata egendom. Det bör också framhållas, att i ärendet icke avses att

Utskottet.

gent emot svenska staten resa några ersättningsanspråk för nämnda förluster utan det begäres endast att genom de svenska statsmyndigheternas försorg ersättningskraven fasthållas och hävdas gentemot Ryssland. Då emellertid åtskilliga av dessa svenska medborgare befinna sig i bekymmersam ställning, ifrågasättas särskilda åtgärder för dem. Enligt en år 1928 verkställd uppskattning uppgick deras antal till omkring 350, vilken siffra sedan dess säkerligen minskats.

Utskottet finner det vara tydligt, att ifrågavarande svenskar genom omstörtningen i Ryssland och därmed sammanhängande händelser drabbats av svåra förluster. De hade samtliga under längre eller kortare tid före 1914 haft sin verksamhet i Ryssland i egenskap av arbetare, verkmästare, ingenjörer, kontors- och affärsanställda, affärsagenter eller såsom självständiga företagare. I dessa ställningar hava de gjort betydelsefulla insatser för främjande av svenska intressen. Genom omvälvningen i Ryssland och den i samband härmed skedda nationaliseringen förlorade de både sin egendom och möjligheten att fortsätta sin verksamhet och återkommo till Sverige som utblottade flyktingar. Deras brydsamma ställning har också erkänts och behjärtats av såväl Kungl. Maj:t som riksdagen. Under tiden 1920—1930 har dels riksdagen anslagit 722,000 kronor, dels ock Kungl. Maj:t av lotterimedel anvisat 776,000 kronor till deras hjälp, vilket dels utgått såsom understöd, dels såsom lån för att möjliggöra upptagande av lämplig verksamhet till vinnande av försörjning, i vilket senare fall den låntagande avstått till svenska staten motsvarig del av sina fordringsanspråk gent emot Ryssland.

De vidtagna hjälpåtgärderna hava dock långt ifrån visat sig tillräckliga, och under alla förhållanden hava de icke utgjort ersättning för de lidna förlusterna, något som ej heller varit avsikten med understödsverksamheten. Sina ersättningsanspråk gentemot den ryska sovjetstaten hava rysslandssvenskarna aldrig uppgivit, och Kungl. Maj:t har också tagit sig an deras sak och därom vid olika tillfällen fört underhandlingar med ryska myndigheter, dock hittills utan att önskat resultat uppnåtts. Utskottet får i detta sammanhang erinra om att genom en särskild deklaration i anslutning till svensk-ryska handelstraktaten år 1924 svenska staten förklarat sig vidhålla alla sina egna och sina medborgares rättsanspråk gent emot ryska staten i fråga om egendom eller rättigheter samt att den icke avstår från något sitt anspråk på erhållande av ersättning eller restitution av egendom. Sagda anspråk skola icke — under i övrigt fullt lika förhållanden — underkastas en mindre gynnsam behandling än motsvarande anspråk från vilken som helst annan stat eller dess medborgare. Det är utskottets förvisning, att de svenska myndigheterna icke skola underlåta att begagna varje tillfälle att i denna angelägenhet söka uppnå det för ifrågavarande svenska medborgare bästa möjliga resultatet.

Emellertid torde det vara ovisst, vid vilken tidpunkt ett från svensk synpunkt godtagbart resultat i denna fråga kan uppnås. I avvaktan på denna slutliga uppgörelse med Ryssland synes billigheten tala för att rysslandssvenskarnas angelägenheter göras till föremål för undersökning. Denna undersökning anser utskottet i likhet med motionärerna böra innefatta en prövning, huruvida sak-

ligt bärande skäl föreligga för den av rysslandssvenskarna hävdade ståndpunkten, att de intaga en särställning i jämförelse med andra utlandssvenskar och även hemmasvenskar. Vidare bör undersökas, huruvida de förluster, rysslandssvenskarna lidit genom nationaliseringen, intaga en särställning framför andra förluster. I samband härmed bör också ett fastställande ske av rysslandssvenskarnas i varje särskilt fall genom nationaliseringen vållade förluster. Undersökningen torde i stort sett kunna grundas på det redan hopbragta materialet, vilket dock givetvis behöver överarbetas och kompletteras.

Vad motionärerna anfört därom, att undersökningen jämväl skulle omfatta en prövning av rysslandssvenskarnas försämrade läge genom 1924 års handelsavtal, kan utskottet ej biträda, då denna fråga av flera orsaker icke kan göras till föremål för en objektiv granskning och dessutom rysslandssvenskarna aldrig kunna och enligt vad de själva försäkra ej heller avse att på denna grund resa några rättsanspråk mot svenska staten. Vilka åtgärder, som böra vidtagas för mildrande av rysslandssvenskarnas brydsamma läge, undandraget sig för närvarande utskottets bedömande. Men utskottet förväntar, att Kungl. Maj:t, om utredningen därtill giver anledning eller ock andra omständigheter tala härför, bereder möjligheter för en fortsättning av den hjälpverksamhet, som hittills ägt rum, eller ock i stället härför vidtager andra åtgärder, som kunna befinnas lämpliga och av förhållandena motiverade.

Med stöd av vad sålunda anförts, hemställer utskottet,

att första kammaren för sin del måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning i huvudsaklig överensstämmelse med ovan angivna riktlinjer.

Stockholm den 9 april 1931.

På utskottets vägnar:

A. J. GRANSTRÖM.

Närvarande vid beslutets fattande: herrar *Granström, Larsén, friherre Lagerfelt, Valfrid Eriksson**, *Bengtsson, Johan August Larsson, Hjalmarsson* och *Gottfrid Karlsson*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Bilaga.

Stockholm den 17 mars 1931.

Till Riksdagens andra kammarens femte tillfälliga utskott.

Genom beslut den 20 februari 1931 har Kungl. Maj:t anbefallt socialstyrelsen att snarast möjligt och senast den 15 mars 1931 till Eder avgiva yttrande över en inom andra kammaren väckt motion, nr 334, angående utredning i fråga om vissa svenska medborgares anspråk på skadestånd för dem genom nationaliseringen i Ryssland tillfogade förluster m. m. Till åtlydnad härav får styrelsen anföra följande.

I underdånigt utlåtande den 25 mars 1930 över en då föreliggande framställning av styrelsen för rysslandssvenskarnas förening om erhållande av penninglotterimedel dels för en utökad hjälpverksamhet till förmån för rysslandssvenskar, och dels för att bereda gottgörelse för dem genom nationaliseringen i Ryssland vållade förluster fann styrelsen sig böra uttala sig för att frågan om beredande av sådan gottgörelse, även provisoriskt genom åtgärder från svensk sida, borde föranleda skyndsamt utredning, som vore ägnad att leda till låt vara begränsade men snara positiva resultat. Med biläggande av nämnda utlåtande får styrelsen anmäla, att styrelsen ej funnit skäl föreligga att ändra ståndpunkt i frågan.

Bland rysslandssvenskarna gör sig gällande en bestämd uppfattning, att deras intressen vid vissa handelspolitiska avgöranden blivit ställda i skuggan av andra, för det allmänna betydelsefullare intressen. Att pröva frågan, huruvida och i vad mån en sådan uppfattning kan anses rättsligt och materiellt grundad, faller utanför socialstyrelsens kompetens- och ämbetsområde. Kvar står emellertid, att hithörande frågor näppeligen kunna anses hava gjorts till föremål för någon, ärendet i dess helhet avseende slutgiltig bedömning.

De av rysslandssvenskarna gjorda betydelsefulla insatserna för främjandet av svenska intressen i Ryssland och deras nuvarande ofta prekära belägenhet, ha syntts konstitutera vad styrelsen velat kalla »en ideell förpliktelse» för nationen att bringa hjälp. På frågans bedömande läser emellertid inverka en mångfald spörsmål av komplicerad och även grannliga natur, som påkalla en allsidig utredning.

En sådan utredning torde böra avse ej endast ett bedömande av de framställda anspråken ur rättsliga och skälighetssynpunkter jämte därmed sammanhängande omständigheter samt fastställandet av de individuella anspråkens omfattning utan jämväl, om utredningen därtill giver anledning, framläggandet av positiva förslag till en provisorisk lösning av ersättningsfrågan genom åtgärder från svensk sida. Erinras må slutligen, att en dylik lösning av ersättningsfrågan skulle vara ägnad att i stort sett göra den hjälpverksamhet överflödigt, som med statlig mellankomst alltsedan år 1920 bedrivs bland rysslandssvenskar.

Under återopande av det ovan anförda finner sig styrelsen böra tillstyrka den i motionen gjorda hemställan.

*Gunnar Huss.**Kurt Bergström.*